

staff, and implemented by professional psychologists. According to the WHO definition (2001), "burnout syndrome is a physical, emotional or motivational exhaustion, characterized by impaired productivity at work and fatigue, insomnia, increased susceptibility to somatic illness, and alcohol or other psychoactive substances to obtain temporary relief that tends to the development of physiological dependence and (in many cases) suicidal behavior. This syndrome is usually regarded as a stress reaction in response to relentless production and emotional demands that occur due to excessive devotion of the man for his work with the concomitant disdain of family life or leisure"

One of the first places according to the risk of burnout syndrome is the profession of a nurse. Loaded working day, in which physical fatigue is constantly combined with emotional strain, communication with sick people, that require constant attention and care, give rise to constant stress. That with time results in the feeling of depression. Most at risk of this condition affected the person instituting prohibitively high demands of himself. In Ukraine this problem was investigated a little. One of the main problems of the modern physician has no ability to detect signs of the beginning of the state of burnout and prevent it. To study the application of measures of prevention of emotional burnout was used by a group of nurses from the psychiatric hospital – 20 people, a group of nurses from the hospital narcological dispensary -20 people, and a group of nurses of outpatient Department – 20 persons (control group). Significant problems made easy-the inability to combine work and leisure. The profession of the nurse requires a lot of commitment, ethical principles and personal growth. Without these components of the profession of the employee emotionally fade very quickly and loses its professional suitability. But past all personal qualities that nurses must possess and apply basic methods of prevention of emotional burnout. To be able to calculate and deliberately to distribute its load. Learn to switch from one activity to another, and also to find moments for rest and relaxation. Easier to relate to conflicts at work and not try to be the best always and in everything.

The nurse must be attentive to their colleagues, noticing the slightest harbingers of burnout syndrome respond immediately to them. To be able to help yourself and your colleagues, in time to see a specialist, or to provide elementary advice, it's the ability to cultivate in himself and in his team.

From all the above it follows that the problem of burnout is present under all conditions. In more complex conditions, it is developed much more. This subject requires further research, such as behavioral problems, other protection mechanisms in the investigated and communicative tolerance. Interesting field for research could be the type of response in conflict situations, the propensity for addictive behavior

Key words: emotional burnout, nurses, depression, prevention, relaxation, emotional stability.

УДК [159.964.225;159.946.4]: 82-1

І.О. НОГАЧЕВСЬКА

АСОЦІАТИВНЕ СПРИЙМАННЯ ПОЕТИЧНОГО ТЕКСТУ ЯК ОСОБЛИВИЙ СУГЕСТИВНИЙ ВПЛИВ НА ЧИТАЧА

У статті розглядаються особливості сугестивності у процесі діалогічної взаємодії з поетичним текстом, аналізуються аспекти асоціативності та специфіка її прояву у сприйманні та розумінні художніх образів. Художня творчість та процес сприймання поезії розглядаються як дві взаємозалежні сторони психічної діяльності, які мають активний, пізнавальний характер та специфічні за своєю сугестивністю.

Ключові слова: сприймання, розуміння, асоціації, сугестивність, творчість, поетичний текст, студент-філолог.

Постановка проблеми. Соціальні, інтелектуальні, морально-етичні, психолого-педагогічні проблеми суспільства починаються з його фундаментальної складової, якою є молодь. Сучасні інтеграційні тенденції розвитку вищої освіти диктують нові правила в складному процесі формування особистості та її подальшого розвитку, пропонуючи недоступні в минулому можливості, однак створюють безпрецедентні проблеми. Велика

частка цих актуальних для українського суспільства проблембезпосередньо або опосередковано пов'язана з особливостями навчального спілкування, продуктивністю навчального діалогу, змінами у свідомості молодих спеціалістів.

Студентський період життя створює сприятливий ґрунт для становлення особистості, яка володіє як достатнім рівнем мовних знань, так і мовних стратегій для ефективної адаптації у соціальному середовищі та успішного професійного становлення. Дана проблематика багатоаспектна і її дослідження вимагає використання теоретичних розробок різних наук (філософських, науково-природничих, педагогічних, психологічних, мистецтвознавчих тощо).

Зазвичай, поетична творчість, традиційно вивчається філологічними методами, однак психологічні дисципліни нагромаджують певний науковий потенціал, який може прислужитись не лише літературознавцям та педагогам, а й психотерапевтам, бібліотерапевтам. Ось чому варто позбутись упередження, що психологія не здатна серйозно удосконалити та допомогти у аналізі та розумінні поетичного твору.

Ряд дослідників вважають, що аналіз поезики літературного твору з позиції сугестивного впливу на людину вимагає тісного союзу поезики та психології із застосуванням психологічного інструментарію.

Актуальність, даного теоретичного екскурсу, полягає в тому, що вивчення поезики розглядається з позиції її асоціативного сприймання. Студент, який розуміє поетичний текст користується його ідеями, переживає його. Переживання образу має ту особливість, якої бракує під час осягнення іншого текстового матеріалу, – це сугестивний вплив художніх образів на читача. У процесі його розуміння активізуються сугестивні елементи поезики, які трансформують психічний стан студента.

Зважаючи на те, що предметом нашого теоретичного дослідження є сугестії художнього образу та специфіка поетичної образності, **мета статті** – інтегрувати теоретичні дані проблеми розуміння поетичних текстів; проаналізувати деякі аспекти асоціативності у сприйманні та розумінні поезії; з'ясувати специфіку сугестії у процесі сприймання та розуміння системи образів у поетичних текстах.

Аналізуючи поезику з позиції сприймання, необхідно звернути увагу на механізм виникнення уявлень і їх зрощення з певними емоційними станами, з'ясувати в чому полягають секрети того чи іншого тексту, який наділений винятковою здатністю викликати яскраві образні уявлення, що супроводжуються відповідними емоціями та механізмами навіювання, якими наділені поетичні твори. Власне в аспекті специфіки сугестії образотворчих засобів, художніх деталей розвиватимемо наші міркування.

Результати теоретичного дослідження. Останнім часом дослідники, що вивчають специфіку художнього образу, естетичного сприйняття, у тій чи іншій мірі зустрічаються з проблемою сугестивності. Доводиться констатувати недостатню розробленість даної проблеми та відсутність чіткого визначення поняття «сугестивність художнього образу».

Вагомий внесок у вирішення проблеми психології літературної творчості вніс О.Потебня. Одна з провідних ідей вченого говорить про цілісність літературного твору як результату зосередження людської думки, що охоплює основні внутрішні зв'язки відображеної дійсності. «Психологічна поезика» розроблялась послідовниками О.Потебні недостатньо, оскільки проблематика психології художньої творчості виявилась дуже широкою і наукового потенціалу того часу вистачило лише на її екстенсивне засвоєння [4].

Зацікавленість проблемами психології літературної творчості оживає з моменту перевидання трактату І.Франка «Із секретів поетичної творчості». У цій праці є неперевершені за своєю ефективністю зразки аналізу поетичних художніх текстів із застосуванням психологічного інструментарію. І.Франко переконує, що він продемонстрував цілісний, гнучкий, здатний проникати в недоступні для філологічних методів сфери психологічний апарат аналізу художнього тексту [7].

У «Психології мистецтва» Л.С.Виготський приділяє увагу аналізу структури художнього твору, але його цікавить і складна діалектика почуттів, що викликає художній текст. Вчений запропонував, об'єктивний на його думку, метод дослідження, сутність якого

він визначав так – від форми художнього твору через функціональний аналіз її елементів і структури до відтворення емоційної реакції і до виявлення її загальних законів [2].

Також, Л.С.Виготський звертає увагу на складні процеси створення художнього твору та розглядає творчість як динамічну систему. Він зазначав, що спілкування митця з тими, для кого він створює твір, починається не тільки після того, як він став надбанням читачів, це спілкування проходить у художника з самого початку зародження задуму і до його реалізації. Заданість сприймання, прагнення передбачити його ефект – елемент самої творчої роботи [2].

Про тісний зв'язок процесів творчості і сприймання твору читачем вказує Р.Т.Гром'як, відзначаючи, що ці два, здавалося б, окремі процеси – виникнення твору та його наступне засвоєння – в дійсності є внутрішньоєдині, вони взаємно пов'язуються, перебуваючи в глибокій і постійній кореляції [3].

Отже, у певному розумінні психологія художнього сприймання віддзеркалює психологію художньої творчості. У підтвердження цієї тези, Ю.Борев та Д.Овсяннико-Куликовський, розглядає художню творчість і сприймання як процеси переживання, творення смислу і розуміння його [1]

У процесі історичного розвитку наукової думки одночасно відбувалось розширення, поглиблення і збагачення сугестивності художнього образу. Складаючи невід'ємну частину творчості, асоціативність, яка породжує у людини процеси сугестії, невіддільна від найважливіших функцій художньої творчості – пізнавальної, виховної, насолоди у спілкуванні з твором [8, с.138].

Ми дотримуємось визначення поняття сугестії, як процесу впливу на психічну сферу людини, який пов'язаний з виникненням станів йому подібних, відновленням цілісного стану з появою одного із його елементів, асоціації ідей, ланцюга думок. У загальному розумінні сугестія – це будь-який психічний вплив однієї людини на іншу, що має за мету актуалізацію або зміну певних установок, ціннісних орієнтацій чи вчинків людини, яка є об'єктом навіювання [5].

Сугестії відіграють важливу роль у процесі сприймання, допомагають упорядкувати всі елементи специфічної і надзвичайно складної інформації текстів, де дискурсивно-логічно виражені смисли перебувають в органічній єдності із почуттєво-інтуїтивними. Особливість такої інформації полягає в тому, що вона не тільки не передається – вона позначена певною активністю, тобто пристосована впливати на почуття. Також сугестії пов'язані з синонімічним рядом споріднених смислів, що відображає зв'язок між елементами психіки: образами, почуттями, мотивами, діями, завдяки якому поява одного елемента викликає інший, з ним пов'язаний, тобто утворюється певний асоціативний ряд.

Т.Д. Щербан зазначає, що під час засвоєння художнього образу за рахунок сугестивного впливу відбувається глибоке сприйняття ідейно-емоційного змісту твору, а саме розуміння сутності поетичного слова через систему його сугестивних впливів. Розуміння поетичного твору найпродуктивніше, коли є схема його аналізу з сугестивних позицій, а активність та глибина сугестії можливі за рахунок переживання почуттів, що містяться в поезії [8, с.133-134].

Сугестивність як властивість художнього-образного мислення відрізняється від наукової творчості специфічною формою художньої образності. У процесі творчості асоціативність матеріалізується в художньому творі і, впливаючи на сприйняття, будить емоційну й інтелектуальну сприйнятливість, розвиває фантазію й уяву тих, хто сприймає поетичні твори [8, с.138].

М.С.Роговин відзначив, що психологія XIX століття виділила основні елементи пам'яті – уявлення, а між уявленнями встановила зв'язки – асоціації. Зв'язок асоціацій із уявленнями і пам'яттю надзвичайно важливий для розуміння специфіки сугестивності художніх образів. Тому саме художня творчість, асоціативність, породжує у людини сугестивні образи [6].

Відображення взаємозв'язків предметів і явищ навколишньої дійсності у формі закономірного зв'язку між нервово-психічними явищами визначається як асоціація. Л.С.Виготський зазначав, що асоціації охоплюють всю психічну діяльність людини та мають

велике значення в художньо-образному мисленні і художній творчості. Тому всякий акт мистецтва містить у собі акти раціонального пізнання, розуміння, дізнавання асоціацій. Дослідник звернув увагу на особливу роль асоціативних уявлень у сприйнятті, оскільки усяке сприйняття людини викликає певні асоціації, плин супровідних уявлень, що сприяють естетичному значенню того чи іншого явища [2].

Сугестивність художньо-образного мислення у творця віддзеркалюється у творі, що, у свою чергу, впливаючи на свідомість читача, викликає у ньому безліч асоціацій. Асоціації поета і читача в чомусь подібні, а в чомусь і відмінні один від одного. Коло асоціацій поетичного тексту настільки велике та багатогранне, що його значення часто виходить за межі задуму самого митця. Через закони типізації, побудови, умовності художнього образу письменник не відразу і не завжди може відгадати характер асоціативності свого твору.

Про специфіку сугестивності процесу творчості та процесу сприймання художніх творів, писав Т.Д. Щербан. На його думку, асоціації, що викликаються художнім образом, надзвичайно різноманітні, багатопланові, складні, тонкі, а часом і алегоричні. Вони залежать від багатьох факторів: від предмета та об'єкта зображення, його оцінки митцем, від творчого методу і стильових прийомів, і, нарешті, від того хто сприймає твір. Стан особистості сприймаючого – важливий фактор у сприйманні сугестивної інформації, закладеної в тексті. Інтелектуальний рівень, світогляд, рівень освіти, світовідчуття, загальна культура, емоційний світ – усе це має істотне значення. Чим більш розвинуті та багатші ці фактори, тим глибші, більш багатогранні і ширші асоціативні уявлення, що складають духовне багатство і насолоду особистості від художнього твору. Окрім того, той самий твір в різні епохи, в різних соціальних групах, різних читачів здатен викликати різні оцінки, різне розуміння образу, різні асоціації [8, с.140-141].

Багатогранність асоціацій залежить від того, що прагнув виразити митець, і від того, що кожен читач вносить у сприйнятий художній образ. Неповторність і принадність художнього образу складається з багатоплановості його асоціацій, а пробудження сугестивності у свідомості читача – найбільша радість сприйняття і насолоди від твору, що складає духовне багатство особистості.

Асоціативні уявлення, викликані поетичним твором, не можуть виникати поза чи незалежно від художнього образу, образної моделі твору. У ній закладені ідеали часу, ідеали і сподівання письменника, його пошуки сенсу життя і досконалості людського буття. У свідомості читача, глядача, слухача асоціативні уявлення можуть бути більш широкими і багатогранними, ніж вклав у нього сам автор, а можуть бути і більш обмеженими. Більш чи менш широкі асоціації пов'язані з художнім образом і конкретно-почуттєвим сприйняттям твору, а через нього – з митцем, його ідеалами, епохою. Розширення і збагачення асоціативного образу новими уявленнями у свідомості читача, слухача, доповненими зв'язком з життям його часу, досвідом, аналогіями і його емоційними переживаннями, – лише збагачення задуму поета, який перевершив свій час [8, с.146].

Художній образ усіма своїми особливостями і закономірностями сприяє збагаченню емоційного та естетичного досвіду глядача, удосконаленню його внутрішнього, духовного світу. Сила впливу художнього образу у тому, що він дає простір нашим здогадам, дописам, фантазії, асоціативності. Завдяки чому сприйняття є своєрідним актом творчого розуміння художнього образу.

Сприйняття читача підкоряється чарівності образу неповторного внутрішнього світу поета, особлива авторська інтонація й інтерпретація образу, передаються глядачеві і викликають у його свідомості тонкі асоціативні зв'язки образу. Асоціації, викликані художнім образом, є результатом асоціативного мислення читача. Художній твір, завжди орієнтується на сприйняття, а отже, і на асоціативність. Асоціативний принцип використовувався багатьма майстрами поетичного слова для найбільш сміливих пошуків і експериментів [8, с.147].

Творчість читача можна вважати співтворчістю, оскільки вона активізує ті ж сторони психіки, що й творчість письменника – емоції, пам'ять, уяву, різноманітні почуття, аналіз і синтез, вміння бачити твір цілісно, в його ідейно-художньому смислі і цілісно оцінювати,

розуміти деталі. Літературний твір лише тоді діє на читача, коли автор дає йому можливість уявити, доповнити, додати картини, образи, фігури, характери, подані літератором із свого особистого досвіду. Т.Д. Щербан, зазначає, що саме із злиття, збігання досвіду творця з досвідом читача і виходить художня правда – та особлива переконливість словесної творчості, якою і пояснюється сила впливу літератури [8, с.148].

Поезія дає змогу автору впливати на читача за допомогою різноманітних засобів: відтворенням зорових картин, безпосереднім висловленням важливої думки, ідеї, змалюванням переживань, почуттів, настроїв, афектів, використанням символів, і підбором звуків. Мова поезії діє на людей у різних аспектах: ідея – на розум, почуття – на душу (психіку), образ – на уяву, музика – на слух.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Перенесення проблеми кореляції процесів створення і сприймання та розуміння твору в площину методики конкретного аналізу художнього твору є одним із загальних завдань в процесі становлення рецептивної поетики. Конкретні дослідження дуже рідко будуються на свідомому врахуванні моменту кореляції процесів виникнення твору та його наступного сприймання та розуміння читачем. Ще зустрічаються дослідження у яких не достатня увага приділяється думці про те, що автор, створюючи твір, проектує його майбутній вплив на читачів, продумує найдрібніші деталі.

Реалії вимагають від молодого спеціаліста-філолога ретельного вивчення поетики твору та відмінної орієнтації у психології художньої творчості і здатності до сугестії при вирішенні навчальних задач.

Отож, творчий здобуток у царині поезії є одночасно новим відкриттям у складному процесі розуміння життя, бо поезія показує нам складну багатогранність світу в різноманітних образних асоціаціях. І що сильніший творчий інтелект поета, то складніша і цікавіша асоціативність образного мислення. Власне, у творчих пошуках талановитого поета, навіть ірраціональні асоціації образів не суперечать розумові.

Список використаних джерел

1. Боров Ю.Б. Эстетика / Ю.Б. Боров. – М.: Политиздат, 1981. – 399 с.
2. Выготский Л.С. Психология искусства / Л.С. Выготский. – М.: Искусство, 1986. – 576 с.
3. Гром'як Р.Т. Эстетика і критика / Р.Т. Гром'як. – К.: Мистецтво, 1975. – 225 с.
4. Потебня А.А. Слово и миф / А.А. Потебня. – М.: Правда, 1989. – 624 с.
5. Психологічна енциклопедія / Автор-упорядник О.М. Степанов. – К.: «Академвидав», 2006. – 424 с.
6. Роговин М.С. Проблемы теории памяти / М.С.Роговин. – М.: Высшая школа, 1977. – 181 с.
7. Франко І.Я. Из секретів поетичної творчості / І.Я.Франко. – Київ, 1969. – 192 с.
8. Щербан Т.Д. Психологія навчального спілкування / Т.Д.Щербан. – Київ: Міленіум, 2004. – 324с.

References

1. Borev Ju.B. Jestetika / Ju.B. Borev. – M.: Politizdat, 1981. – 399 s.
2. Vygotskij L.S. Psihologija iskusstva / L.S.Vygotskij. – M.: Iskusstvo, 1986. – 576 s.
3. Grom'jak R.T. Estetyka i krytyka / R.T. Grom'jak. – K.: Mystectvo, 1975. – 225 s.
4. Potebnja A.A. Slovo i mif / A.A. Potebnja. – M.: Pravda, 1989. – 624 s.
5. Psihologichna enciklopedija / Avtor-uporjadnik O.M. Stepanov. – K.: «Akademvidav», 2006. – 424 s.
6. Rogovin M.S. Problemy teorii pamjati / M.S.Rogovin. – M.: Vysshaja shkola, 1977. – 181 s.
7. Franko I.Ja. Iz sekretiv poetychnoi' tvorchosti / I.Ja.Franko. – Kyi'v, 1969. – 192 s.
8. Shherban T.D. Psyhologija navchal'nogo spilkuvannja / T.D.Shherban. – Kyi'v: Milenium, 2004. – 324s.

Резюме. В статье рассматриваются особенности суггестии в процессе диалогического взаимодействия с поэтическим текстом, анализируются аспекты ассоциативности и специфика ее проявления в процессе восприятия и понимания художественных образов. Восприятие поэзии и художественное творчество рассматриваются как две взаимосвязанные стороны психической деятельности, которые имеют активный, познавательный характер и специфику суггестии.

Ключевые слова: восприятие, понимание, ассоциации, суггестивность, творчество, поэтический текст, студент-филолог.

Summary. Modern tendencies of a higher school development set new tasks in the communication of educational character, educational dialogue efficiency, changes in future specialists' consciousness. The source of additional possibilities of a successful professional development of a student-philologist that has a sufficient level of language strategies is the ability to percept and understand poetic texts, comprehend new senses effectively. That's why the analysis of poetic texts by future philologists demands interrelation of poetics and psychology.

We deal with the peculiarities of the suggestiveness in the process of the dialogical interaction with poetic text, analyze aspects of associativeness in the relationship with certain emotional states and specification of its demonstration in the perception and understanding of word picture. Art work and the process of poetry perception are considered to be two interdependent aspects of psychological activity that have active, cognitive character and are specific with their suggestiveness.

Suggestions play an important role in the process of perception, help to regulate all the elements of specific and extremely complicated information of poetic texts in which discursively and logically demonstrated senses exist in the organic unity with sensual and intuitive. Realities demand from the young student-philologist a proper learning of literary work poetics and perfect orientation in the psychology of the art work and ability to the suggestiveness.

So, creative achievement in the field of poetry with all its peculiarities and regularities promotes the enrichment of emotional aesthetic experience of the reader, improvement of his inner, spiritual world. The power of word picture influence is that it is a discovery in the difficult process of life understanding, because poetry shows to the reader a complicated variety of the world in different imaginative associations.

Key words: perception, understanding, association, suggestiveness, art work, poetic text, student-philologist.

УДК 613.86:159.9:179.9

Н.В. ОКСЕНТЮК

СТАНОВЛЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНО ЗДОРОВОЇ ОСОБИСТОСТІ: РОЛЬ ПОЗИТИВНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Обґрунтовано актуальність та наведено характеристику психологічного здоров'я. Описано напрямки та предмет дослідження позитивної психології як наукового напрямку. Здійснено аналіз співвідношення елементів позитивної психології та психологічного здоров'я. Доведено важливу роль позитивної психології у становленні психологічно здорової особистості.

Ключові слова: психічне здоров'я, психологічне здоров'я, суб'єктивне благополуччя, позитивна психологія, позитивні емоції.

Психічне здоров'я та психологічне благополуччя належать до найважливіших проблем сьогодення, визнані найважливішими складовими високого рівня якості життя, які дозволяють людині вважати своє життя повноцінним і значущим, бути активними і творчими членами суспільства, сприяти його єдності, продуктивності та спокою.